

### რეზიუმე

მეცნიერულ-ტექნიკური პოლიტიკა არის ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის ორგანული შემადგენელი ნაწილი და იგი გამოხატავს სახელმწიფოს დამოკიდებულებას მეცნიერებისა და ტექნიკურ-ტექნოლოგიური საქმიანობისადმი, განსაზღვრავს მათ მიზნებს, მიმართულებებსა და განვითარების ფორმებს. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი ეკონომიკური ზრდის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია.

საბაზრო მექანიზმი მეცნიერების განვითარებას და მისი მიღწევების გამოყენებას ვერ უზრუნველყოფს. მის განსახორციელებლად სახელმწიფოს ყოველმხრივი მხარდაჭერა აუცილებელია, რადგან კერძო საწარმოების უაღრესად პრაქტიკული მოთხოვნებიდან გამომდინარე ცალკეული გამოკვლევები ვიწრო დარგობრივ ხასიათს ატარებს და საზოგადოებრივ ინტერესებს იშვიათად შეესაბამება.

სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკა პრინციპებისა და მეთოდების ერთობლიობაა. იგი მიმართულია საზოგადოების სტრატეგიული მიზნების მისაღწევად, სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის წარმოქმნასა და განვითარებაზე.

სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკის მიზნებს წარმოადგენს: ეროვნული მეცნიერების სახელმწიფო მხარდაჭერა, სამეცნიერო მიღწევების წარმოების სფეროში დანერგვა და ეფექტური გამოყენება, ქვეყნის მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა, სოციალური პრობლემების გადაჭრა, ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური პოლიტიკა, საბაზრო ეკონომიკა, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკა, ეკონომიკური ზრდა, კონკურენტუნარიანობა, ეკონომიკური უსაფრთხოება, მაკროეკონომიკა.

### State's scientific -technical policy

Elene Menabde-Jobadze -  
Doctor of Economics

#### Summary

Scientific and technical policy is part of the country's socio-economic policy. It expresses the government's attitude to science and technological activities. IT defines the objectives, directions and development forms. The most important factor of economic growth is the scientific and technical progress.

The market mechanism can not provide the scientific

development. For its implement is necessary State support. Separate studies branch is narrow and it is rarely consistent with the public interest.

Scientific and technical policy is the combination of the principles and methods. It is aimed at the strategic goals, to emergence and development scientific and technical potential, to Solve social problems ensuring economic security.

The objectives of scientific and technical policy is: State support of the National Science, The introduction of scientific achievements in the field of production and its effective use, the country's competitiveness on the world market.

Keywords: economic policy, market economy, scientific and technical progress, scientific - technical policy, economic growth, competitiveness, economic security, Macroeconomics.

\* \* \* \* \*

ეკონომიკური ზრდის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია მეცნიერულ – ტექნიკური პროგრესი. თუმცა საბაზრო მექანიზმი მეცნიერების განვითარებას და მისი მიღწევების გამოყენებას ვერ უზრუნველყოფს. მის განსახორციელებლად სახელმწიფოს ყოველმხრივი მხარდაჭერა აუცილებელია, რადგან კერძო საწარმოების უაღრესად პრაქტიკული მოთხოვნებიდან გამომდინარე ცალკეული გამოკვლევები ვიწრო დარგობრივ ხასიათს ატარებს და საზოგადოებრივ ინტერესებს იშვიათად შეესაბამება. ამასთანავე კერძო ფირმებს და საწარმოებს მეცნიერულ-ტექნიკური გამოკვლევების ჩასატარებელი კაპიტალი ყოველთვის არა აქვთ.

სახელმწიფოს ზომები სამეცნიერო — კვლევითი და საცდელ — საკონსტრუქტორო სამუშაოების (სკსსს) სფეროში, გამოდის როგორც სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკა. იგი წარმოადგენს პრინციპებისა და მეთოდების ერთობლიობას, რომლებიც საზოგადოების სტრატეგიული მიზნების მისაღწევად მიმართულია სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის წარმოქმნასა და განვითარებაზე.

სამეცნიერო - ტექნიკური პოლიტიკის მიზნებს წარმოადგენს ეროვნული მეცნიერების სახელმწიფო მხარდაჭერა, სამეცნიერო მიღწევების წარმოების სფეროში დანერგვისა და ეფექტური გამოყენებისათვის.

სამეცნიერო - ტექნიკური პოლიტიკის საბოლოო მიზანს ეკონომიკური ზრდა, ქვეყნის მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა, სოციალური პრობლემების გადაჭრა, ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა წარმოადგენს.

მეცნიერების განვითარებაში სახელმწიფოს ჩარევის, მისი გამოყენების ხარისხი და ფორმები ბევრ

ფაქტორზეა დამოკიდებული: ეკონომიკური განვითარების სტადიებზე; სოციალურ-ეკონომიკურ; საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის პირობებზე, რომელსაც მთლიანად სახელმწიფო ატარებს.

სამეცნიერო - ტექნიკური განვითარების სახელმწიფო რეგულირების ცალკეული გამოვლინებები ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში შეინიშნებოდა, როდესაც განვითარებული ქვეყნების სახელმწიფო კანონებით იცავდა თავის მეცნიერებას, ეხმარებოდა უნივერსიტეტებს სამეცნიერო კვლევების ჩატარებაში, ზრუნავდა სამეცნიერო კადრების ზრდაზე. თანამედროვე პირობებში, როდესაც ღრმავდება შრომის საერთაშორისო დანაწილება, ხდება სამეურნეო ცხოვრების ინტერნაციონალიზაცია და ამავე დროს — ქვეყნებს შორის კონკურენტული ბრძოლის ზრდა, სამეცნიერო-ტექნიკური განვითარების პრობლემა პირველ ადგილზე გამოდის და სახელმწიფო მხარდაჭერა სკსსს-ის სფეროში განვითარების ერთ-ერთ გადამწყვეტ ფაქტორად იქცა. ამერიკელ ექსპერტთა აზრით, სახელმწიფოს მხრიდან სამეცნიერო სფეროს შესაბამისი მხარდაჭერის გარეშე XXI საუკუნეში ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოება შეიძლება სერიოზულ პრობლემებს წააწყდეს ისეთ სფეროებში სადაც: გამოთვლითი ტექნიკა, ბიოტექნოლოგია და გენური ინჟინერია, ნაგებობების ახალი სახეები - განსაკუთრებით დიდი სიმაღლისაა.

ინტეგრაციული კავშირების ჩარჩოებში დამუშავებას იწყებს საერთაშორისო სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკა. იგი დამახასიათებელია ფუნდამენტური გამოკვლევების, გამოყენებითი სამუშაოების, ნაწილობრივ ტექნიკური სტანდარტიზაციის, ტექნოლოგიის, ინფორმაციის და ა.შ. სფეროებისათვის.

სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკა შეიძლება მოქმედებდეს როგორც:

- აქტიური, საშუალო ან პასიური;
- ზომიერი, რომელიც საბაზრო პროცესებს სივრცეს აძლევს;

- ეროვნულ სამეცნიერო კომპლექსთან მიმართებაში პროტექციონისტული ან უცხოური მეცნიერებისა და ტექნიკისათვის გახსნის;

- საკუთარ სამეცნიერო პოტენციალზე დაყრდნობით, ან უცხო იდეებისა და ტექნოლოგიების გამოყენებით.

- მაღალსელექტიური ან ფრონტალური, ყოვლისმომცველი.

- ფუნდამენტალური და სტრატეგიული გამოყენებითი კვლევების გამოხატული პრიორიტეტით, ან გამოყენებითი სკსსს-ის და დასაწერ სამუშაოების პრიორიტეტით. განვითარებული ქვეყნების უმრავლესობაში სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკა კანონმდებლობითაა დაცული. აშშ-ში იგი “მეცნიერებისა და ტექნიკის სფეროში ნაციონალური პოლიტიკის, ორგანიზაციისა და პრიორიტეტის შესახებ კანონის საფუძველზე” ხორციელდება, რომელიც 1976 წელს იქნა მიღებული. კანონში მოცემულია პრიორიტეტული მიზნების სანიშნო ჩამონათვალი, რომელთა რეალიზაციამაც

ხელი უნდა შეუწყოს მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარებას. სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკის განხორციელების დროს ფედერალურმა სახელმწიფომ უნდა შეინარჩუნოს ცენტრალიზებული დაგეგმვის ელემენტები, სამეცნიერო კვლევების მიღწევათა მხარდასაჭერად, ტექნოლოგიების პატარა და დიდ საწარმოებზე გადასაცემად.

სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკის რეალიზაცია ხორციელდება (სკსსს) დაფინანსების საშუალებით, საშუალო და უმაღლესი განათლების სისტემის დაფინანსებით, რიგი ორგანიზაციულ-ინსტიტუციონალური ზომების განხორციელებით.

განვითარებულ ქვეყნებში ფუნდამენტური მეცნიერების როლის ზრდა, ხანგრძლივი გამოკვლევების დაფინანსების აუცილებლობა, სამეცნიერო-ტექნიკურ კვლევებზე სახელმწიფო დანახარჯების ზრდას იწვევს. სკსსს-ზე ხარჯებისათვის თანამედროვე პირობებში ევპ 2-დან 4%-მდეა გამოყოფილი. რუსეთში 1995 წელს ეს ციფრი ევპ — ის 0,4% -ს შეადგენდა.

სახელმწიფო გასავალთა სტრუქტურა სკსსს-ზე სხვადასხვაა. გამოიყოფა სამოქალაქო, სამხედრო სკსსს-ის დაფინანსება, სამხედრო-კოსმოსური პროგრამების სახელმწიფო დაფინანსება უპირატესია აშშ-ში და ინგლისში (შესაბამისად 49 და 59% დაფინანსების საერთო თანხიდან). იაპონიაში და გერმანიაში დაფინანსების ძირითადი წილი სამოქალაქო სკსსს-ზე 3 დან 10%-მდე) მოდის.

დღეისათვის სახელმწიფო ბიუჯეტის ქრონიკული დეფიციტიდან გამომდინარე, დასავლეთის წამყვანი ქვეყნების სახელმწიფოები ღონისძიებებს ატარებენ, უშუალოდ ფირმების მიერ სამეცნიერო კვლევების სტიმულირებისათვის. აშშ-ს კომპანიებს მიცემული აქვთ ფასდაკლება სკსსს-ზე დანახარჯების ზრდასათვის. იგი მოგების გადასახადიდან გამოიქვითება და საანგარიშო წლის სკსსს-ზე დამატებითი დანახარჯების 20%-ს შეადგენს.

განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა სამეცნიერო-ტექნიკური კვლევების პატარა საწარმოებში ჩატარებას. საკანონმდებლო საფუძველზე ხორციელდება სამინისტროების და დაწესებულებების ბიუჯეტიდან პატარა საწარმოებისათვის თანხების გადარიცხვა. აშშ-ში იგი 1%-ს შეადგენს. მთლიანად ინოვაციური ქმედებებისათვის გაწეული ფედერალური სახსრების 5% პატარა საწარმოებზე მოდის. ამით იფარება პატარა საწარმოების სკსსს-ზე დანახარჯთა 1/3. ნაწილობრივ სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯზე არსებობს მცირე ბიზნესის მხარდასაჭერი ცენტრები. ამას გარდა პატარა საწარმოები ითვლებიან მენარდებად სკსსს-ის გატარების საკონტრაქტო სისტემის დროს.

სახელმწიფო მხარდაჭერით სარგებლობენ ტექნოლოგიური სტრუქტურები (ტექნოპოლისები, ტექნოპარკები, ტექნოლოგიური და ინოვაციური ცენტრები), რომლებიც რეგიონალურ დონეზე მცირე ბიზნესის ერთგვარ ინკუბატორებად გვევლინებიან.

მაღალკვალიფიციური კადრების გარეშე შეუძ-

ლებელია სამეცნიერო სფეროს განვითარება. ამიტომ განვითარებულ ქვეყანათა უმრავლესობაში, საბიუჯეტოდაფინანსების საშუალებით ხორციელდება მეცნიერების ინტელექტუალური დონის აწევა და მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების მომზადება.

80-იან წლებში მოსახლეობის ერთ სულზე განათლების სფეროში დანახარჯების მიხედვით პირველი ადგილი შვეიცარიას ეკავა - სახელმწიფო ბიუჯეტის 13,5%-ი ან ევპ-ს 8%-ი. მორე ადგილი - ნორვეგიას სახელმწიფო ბიუჯეტის 8%-ზე ოდნავ მეტი.

ჩრდილოეთ ევროპის ქვეყნებში თითქმის ყველა უმაღლესი სასწავლებელი სახელმწიფოა და სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსირდება.

აშშ-ს ფედერალურ ბიუჯეტის “განათლება, პროფტექნომზადება, დასაქმება, სოციალური მომსახურებები” სტატიის მიხედვით დანახარჯთა 1/3-ი უმაღლესი განათლების დაფინანსებაზე მოდის.

ბოლო დროს განვითარებულ ქვეყნებში სკს-ის მხარდასაჭერად, სახელმწიფო მსხვილ კორპორაციებთან მიმართებაში, რომელთა საქმიანობა განისაზღვრება პრინციპით “კოოპერაცია – წარმოებაში სკსს-ის, იდეებისა და სიახლეების დანერგვის სტადიაზე, კონკურენცია - გასაღებისა და პროდუქციის მყიდველთა გარანტირებული მომსახურების სტადიაზე”, გარკვეულ ღონისძიებებს ატარებს.

ეს ფაქტიურად უმსხვილესი კორპორაციული გაერთიანებების ანტიმონოპოლიური კანონებიდან გამოყვანას ნიშნავს. მაგალითად აშშ-ში 1994 წელს მიიღეს კანონი — ნაციონალურ სამეცნიერო გამოკვლევებში თანამშრომლობის შესახებ. მისი მიზანია ანტიტრესტული კანონმდებლობის მიერ გამოწვეული წინააღმდეგობების აცილება, რომელიც ერთობლივი გამოკვლევების ჩატარებას ხელს უშლის, რაც აუცილებელია ამერიკული წარმოების კონკურენტუნარიანობის ასამაღლებლად. ამით იხსნება ბარიერები დროებითი მონოპოლიური (ვენჩურული) სტრუქტურების ჩამოსაყალიბებლად.

### დასკვნა

მეცნიერულ-ტექნოლოგიური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და რეალიზაცია საჭიროებს აღნიშნული ეტაპისათვის დამახასიათებელი თავისებურებების გათვალისწინებას. მასში უნდა აისახოს ეკონომიკური ზრდის, საბიუჯეტო პოლიტიკის, ინოვაციური და ინვესტიციური სფეროებისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური მახასიათებლები. აუცილებელია აგრეთვე სახელმწიფოს მიერ ფუნქციების მკაფიოდ განსაზღვრა, რომლითაც უნდა იქნეს მიღწეული ეკონომიკური, მეცნიერულ-ტექნიკური, ინვესტიციური და სხვა სამეურნეო პროცესების ეფექტიანი რეგულირების უზრუნველყოფა. საქართველოს კანონით „მეცნიერების, ტექნოლოგიების და მათი განვითარების შესახებ“ განსაზღვრულია ქვეყნის მეცნიერულ-ტექნოლოგიური განვითარების პოლიტიკა. სახელმწიფო აღიარებს,

რომ მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პროგრესი საზოგადოების განვითარების, მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლების, მათი სულიერი აღმავლობის ერთ-ერთი ფაქტორია და ხელშემწყობ პირობებს უქმნის ქვეყნის ინტელექტუალურ შესაძლებლობათა გამოვლენას.

### გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კანონი - მეცნიერების, ტექნოლოგიების და მათი განვითარების შესახებ. <http://mes.gov.ge/old/upload/editor/file/Brdzanebebi/2010/Tebervali/mecnierebis%20teqnologi>
2. <http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-01000-00---off-0period--00-1----0-10-0---0---0direct-10---4-----0-11--11-ka-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-OutfZz-8-00&a=d&cl=C> – (უკანასკნელად გადამოწმებული 12.03.2016.)
3. World Economic outlook: October 2013. Washington D.C. International Monetary Fund, 2013, 254 p.
4. Грейсон Дж.К., О’Делл К. Американский менеджмент XXI века. М, Экономика, 2009, 319 с.
5. И.В. Прангишвили - Системный подход и общие системные закономерности. Москва, 2000 стр. 22.